

stálého členství v Radě bezpečnosti, konec studené války či politiku otevírání se světu vzešlou od Chu Tin-tchaa. Ve stejném okamžiku však pro Čínu z hlediska jejího globálního konkurování Spojeným státem může závaznou překážku představovat nedostatečný morální rozměr její politiky. Jak tvrdí Suisheng Zhao: „Pokud Čína nebude schopna dokončit přechod své zahraniční politiky¹⁴⁸, pak od 15. století dominující západní civilizace nebude ochotna akceptovat čínské pojetí světového řádu.“¹⁴⁹

Indie je státem, jehož jméno je v posledních letech velmi často skloňováno v souvislosti s jeho narůstajícím vlivem v mezinárodním prostředí. Od počátku 90. let můžeme pozorovat v důsledku domácích hospodářských reforem ekonomický růst země, který přetrvává dodnes. Indie se stala největší ekonomikou jižní Asie.¹ Ve stejném období se definitivně proměnila v zemi vlastníci jaderný arzenál, začala se zapojovat do integracích usklopení mezi státy Jihu a snaží se aktivně participovat na dění v globálním prostředí. Stejně tak od dob nedávno minulých Indie intenzivně investuje do vytváření své pozitivní image v zahraničí prostřednictvím veřejné a kulturní diplomacie.

Abyste však mohla pomýšlet na významnější postavení v mezinárodním prostředí, musí si v prvé řadě zajistit bezpečnost v nepřítis stabilním regionu jižní Asie. Právě zisk postavení regionální mocnosti by pro ni měl znamenat „odrazový můstek“ pro zlepšení jejího mocenského postavení v kontextu mezinárodním systému.

Zatoveň se však setkáváme s kritiky Indie, kteří staví do kontrastu její ekonomický potenciál se snahou hrát významnou roli v regionu jižní Asie proti sociálním problémům této druhé nejvídnatější země světa a nepřítis velkému reálnému vlivu na globální dění. V této souvislosti můžeme zaznamenat jižive konstataci, že Indie bezpochyby je onou mocností na vzestupu, ale zároveň se dá také charakterizovat jako „stále na vzestupu, ale nikdy ne zcela vzesoupená“ („always emerging but never quite emerged“).² Cllem předkládané případové studie je potvrdit předpoklad, že Indie je dominantním státem v regionu jižní Asie a zároveň analyzovat mocenské postavení Indie na úrovni mezinárodního systému jako celku.

UVODEM

Jiri Zakravsky
Indie

Abychom porozuměli nynější pozici Indie, musíme se vrátit až k událostem spojeným s dekolonizací a dobou politikou indických představitelů. Právě zde můžeme sledovat prvky, které Indii napo-

možily k jejímu současnému postavení uvnitř mezinárodního systému. Prvím indickým premiérem a zároveň ministrem zahraničních věcí se stal po britské dekolonizaci v roce 1947 Džavaharlál Néhrú. Ve stejném roce, kdy Indie vyhlásila republiku, proběhla první válka o oblast Kašmír se sousedním Pákistánem, neboť si dané území nárokovaly oba nově vzniklé státy. Ostatně právě oblast Kašmíru, o níž posléze proběhly války ještě v polovině 60. let a v roce 1999, je dodnes jablkem sváru mezi těmito dvěma jihoasijskými státy.

První pokusy o indickou emancipaci v mezinárodním prostředí můžeme pozorovat v období Néhrúovy vlády. Indický premiér se rozhodl pro svou zemi zvolit strategii nezáčastněnosti v bipolárním konfliktu, přičemž se podle něj jednalo o jedinou opravdu správnou pozici, kterou mohla Indie zastávat.³

Vymezení se proti bipolárním mocnostem ze strany Indie bylo patrné v roce 1954, kdy se v Kolombu konalo setkání představitelů Indie, Pákistánu, Sri Lanky, Mjanmy a Indonésie, které inicioval právě Néhrú. Závěrem této konference byly požadavky na zastavení bojů v Indóčíně, uznání tamních států, ukončení zkoušek jaderných zbraní a členství lidové Číny v OSN. Ve stejnou dobu se Néhrúovi podarilo podepsat s Činou dohodu ohledně Tibetu, přičemž tento dokument je významný v důsledku prvního využití zásad tzv. pan-hy mezi všemi národy“.⁵ Velkou trhlínu však obdržely tyto obecné zásady o osm let později, kdy došlo k vojenskému střetu mezi Indií a Činou v důsledku hraničního sporu v oblasti Kašmíru, neboť Čína neuznávala tzv. McMahonovu linii, která určovala hranici mezi státy v regionu od roku 1914. K nepřítiš práteřským vztahům mezi nimi dále přispěl fakt, že v roce 1959 uprchl dalajlama z čínského Tibetu

a s tichou podporou Indie vytvořil na jejím území duchovní centrum tibetské opozice.⁶ Na předchozí jednání tzv. států třetího světa navázalo uspořádání konference v Bandungu v roce 1955, kde byly zúčastněnými zeměmi potvrzeny principy pančaiši, přičemž došlo k jejich rozvedení. Právě indický předseda vlády Néhrú se stal po skončení konference jedním z ústředních představitelů zemi stojících mimo bloky.

OBDOBÍ VLÁDY INDIRY GÁNDHIOVÉ

Po Néhrúově smrti v roce 1964 nastoupil do premiéřského úřadu Lál Bahadur Šastri. Na počátku roku 1966 však Šastri náhle zemřel. Premiérkou země byla následně zvolena Néhrúova dcera Indira Gándhiová. V rámci zahraniční politiky se Indie pod vedením Gándhiové rozhodla opustit idealistickou strategii, kterou prosazoval Néhrú. S nástupem Gándhiové se tak stala koncepce nezapojování se do jednoho ze soupeřících bloků minulostí. Indie se od 70. let začala orientovat na SSSR⁸ a v roce 1971 byla podepsána Indicko-sovětská dohoda o přátelství a spolupráci.⁹

Důvod, proč se Indie rozhodla přiklonit se na stranu SSSR, nejspatujeme pouze v původním Néhrúově odporu ke kolonialismu a v jeho náklonnosti k socialismu. Indičtí politici představitelé zároveň věřili, že USA a Velká Británie v regionu jižní Asie upředenosthovaly spíše vazby s Pákistánem,¹⁰ konkurenčním Indii nejenom v boji o Kašmír.¹¹

Další vojenský střet mezi Indií a Pákistánem se rozhořel na počátku 70. let, kdy oblast Východního Pákistánu, dnešního státu Bangladéš, vyhlásila nezávislost. S vojenskou pomocí od Indie, která se do vnitřního pákistánského konfliktu zapojila, se mu nakonec podarilo nezávislost vydobýt. Indie byla zároveň první zemi světa, která Bangladéš uznala.¹² Po porážce Pákistánu se z Indie začala podle Saula B. Cohena¹³ stávat dominantní mocnost v regionu jižní Asie. Zároveň totiž, jak upozorňuje, měla velký vliv na dění ve vznikajícím nezávislém Bangladéši, Nepálu, Bhútánu i na Sri Lance.

V roce 1974 Indie uskutečnila první jaderný test, který napomohl získat vládě Gándhiové větší podporu mezi obyvatelstvem. Do té

počátku 90. let se o Indii hovoří jako o tzv. mocnosti bez přátel, přičemž tento stav byl dán právě rozpadem nejbližšího indického spojence, SSSR. Indie tak musela začít hledat v mezinárodním prostředí nové partnery.¹⁸

Předtím již vláda v čele s premiérem Rádživem Gándhim¹⁹ obnovila jaderný program. Cílem Indie se stalo „(...) usilovat o udržení cizích mocností mimo region jižní Asie a převzít odpovědnost za udržení míru a stability regionu, tedy de facto s cílem stát se dominantní regí-onální mocností“.²⁰ V 90. letech indické vlády pravdělně koketovaly s myšlenkou na provedení dalšího jaderného testu, ale byly od tohoto kroku odrazovány ze strany USA.²¹ V roce 1998 ovšem Indie jaderný test provedla. Pokud nebudeme odvodňovat zisk jaderné zbraně bezpečnostními hrozbami, jedním z důvodů, proč se k tomuto kroku indická vláda odhodlala až takto pozdě,²² se jeví definitivní odpověď-tání se od koloniální minulosti a emancipace vůči Západu. Autorská dvojice Ondřej Rojčík a Jaroslav Petřík ve svém textu věnovaném jadernému arzenálu Indie a Pákistánu tvrdí, že „(z)isk a držení jaderné zbraně Indům ukázalo, že i na základě vlastního potenciálu jsou schopni držet krok s těmi nejvyššími státy“.²³ Provedení testu zároveň posilovalo indickou identitu. Alespoň to tvrdili jeho obhá-jci, podle nichž je tento úspěch důkazem, že Indové ze všech regionů a vynávající různá náboženství se na zisku atomové zbraně podílejí.“ Skrytou zprávou bylo, že žádný jednotlivý stát nebyl schopný takového projektu a pouze společnou prací za vedení Nového Dillí mohli rozmanitý indický národ dosáhnout tak velkých cílů.²⁴

Nicméně – jak poznamenává Sriní Sitaraman²⁵ – více než vojenský (a jaderný) potenciál státu je pro Indii a její postavení v mezinárodním prostředí podstatná právě ekonomická síla této jihasijské země. Dle ukazatelů Světové banky náležela pro rok 2012 Indii desátá příčka v celkovém objemu HDP.²⁶ Ve stejném roce vykazovala procentuál-ní růst HDP oproti předchozím letům pouze 3,2%. Jednalo se však o třetí největší hospodářský růst mezi deseti největšími ekonomika-mi světa po Číně a Rusku. V roce předchozím byla v případě Indie tato hodnota takřka dvojnásobná a v roce 2010 dosáhla na hodnotu 10,5%. Ve zmiňném roce Indie vykazovala větší ekonomický růst než její asijský konkurent Čína.²⁷

doby byla její vláda kritizována v souvislosti s ekonomickou recesí a některé indické regiony zasáhla vlna protestů. Po úspěšném jaderném testu však popularita Gándhiové narostla. O tomto indickém úspěchu vědělo a zároveň z něj pociťovalo hrst 90% gramotného obyvatelstva Indie.¹⁴ Byl v tomto období skončil vývoj indického ja-derného arzenálu pouze u jednoho jediného testu, v kontextu regionu jižní Asie mohli napomoci vylepšit postavení země v oblasti. Dle Mí-riam Frysové¹⁵ je klid v regionu v 80. letech dán právě demonstrací jaderného potenciálu Indie a předchozími porážkami Pákistánu ve válečných konfliktech.

Z hospodářského hlediska však Indie v období Gándhiové nepro-cházelá oproti letům předchozím ekonomickým progresem. Výkon-nost průmyslu, do něhož plynuly státní investice, stagnovala, došlo ke znárodnění bankovníctví. Zároveň ale byla v zemědělství v době jejího působení ve funkci premiérky odstartována tzv. zelená revoluce, která vedla k zajištění větší potravinové bezpečnosti Indie. Na dru-hou stranu se však nedokázala vypořádat s problémem chudoby, byl v politických programech bylo toto téma jejím ústředním zájmem.¹⁶

INDIE A JEJÍ POSTAVENÍ PO KONCI STUDENÉ VÁLKY

Pro současně postavení Indie je velmi důležité období začátku 90. let. Tehdy totiž proběhly reformy, které vedly k výraznému eko-nomickému růstu. Po letech, kdy byl upřednostňován státní sektor na úkor soukromého, se země chovala spíše protekcionisticky, systé-m byl svazován velkým počtem regulací a Indie se ocitla na pokraji kra-chu. V roce 1991 nastoupila nová vláda P. V. Narasimha Raa, která si byla vědoma velmi špatného stavu, v němž se státní ekonomika nacházela. Ministrem financí se stal Manmóhan Singh, jenž se roz-hodl pro otevření indické ekonomiky jiným zemím, do velké míry odstranil překážky pro zahraniční investice a spustil privatizační stát-ních podniků. Tempo hospodářského růstu, které se před Singhovy-mi reformami pohybovalo okolo 3% a bylo označováno posměšně jako „hinduistické“, záhy vzrostlo dvojnásobně.¹⁷

Nastala také emancipace bezpečnosti politiky Indie, která byla dana koncem studené války, rozpadem SSSR a obavou z Číny. Na

Všechny státy regionu až na Pákistán mají velmi silné ekonomické a politické vazby na Indii. Je také nutné si uvědomit, že státy jako Bangladěš, Nepál či Srí Lanka patří mezi jedny z nejnchudších zemi světa.

INDIE A VZTAHY S DALŠIMI JIHOASJJSKYMI STÁTY

Indie dále do jisté míry demonstrovala své postavení v regionu poskytnutím humanitární pomoci Pákistánu v roce 2005 po zemi-třesení, při kterém přišlo o život přes 55 000 Pákistánců. Indie nabídla svému dlouholetému rivalovi pomoc v podobě pohybliví se okolo 25 milionů USD.³⁸ Stejně tak poskytla Pákistánu humanitární pomoc v částce 5 milionů USD v roce 2010, kdy jejího souseda zasáhly rozsáhlé záplavy.³⁹

Indie dále do jisté míry demonstrovala své postavení v regionu poskytnutím humanitární pomoci Pákistánu v roce 2005 po zemi-třesení, při kterém přišlo o život přes 55 000 Pákistánců. Indie nabídla svému dlouholetému rivalovi pomoc v podobě pohybliví se okolo 25 milionů USD.³⁸ Stejně tak poskytla Pákistánu humanitární pomoc v částce 5 milionů USD v roce 2010, kdy jejího souseda zasáhly rozsáhlé záplavy.³⁹

Indie dále do jisté míry demonstrovala své postavení v regionu poskytnutím humanitární pomoci Pákistánu v roce 2005 po zemi-třesení, při kterém přišlo o život přes 55 000 Pákistánců. Indie nabídla svému dlouholetému rivalovi pomoc v podobě pohybliví se okolo 25 milionů USD.³⁸ Stejně tak poskytla Pákistánu humanitární pomoc v částce 5 milionů USD v roce 2010, kdy jejího souseda zasáhly rozsáhlé záplavy.³⁹

V souvislosti s Indií a ekonomickými ukazateli se objevily předpovědi, že v roce 2040 bude třetí největší ekonomikou světa.²⁸ Jak si však ukážeme v kapitole věnované indickému vnitřním problémům, její ekonomika se musí vypořádat s řadou neshází, aby skutečně mohla tuto predikci naplnit.

SOUČASNĚ POSTAVENÍ INDIE V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ

VZTAHY INDIE SE STÁTY REGIONU. POSVĚCENÍ DOMINANTNÍHO POSTAVENÍ?

Regionální mocnosti se stát stává ve chvíli, kdy ostatní země regionu o něm takto uvažují. To je také případ Indie, neboť tvůrci zahraniční politiky Nepálu, Srí Lanky, Bangladěše, Bhútánu i Pákistánu s tímto předpokladem pracují.²⁹ I když se tyto státy v určitých záležitostech s Indií rozcházejí, nemají kapacity k tomu, aby se mohly snažit vysadit indické postavení v regionu narušit.³⁰ Indie je téměř zeměmi chápána jako nejvýznamnější hráč z regionu jižní Asie na mezinárodní scéně.³¹

INDICKÉ VZTAHY S PAKISTÁNEM

Pákistán je, jak již bylo mnohokrát neřikmo řečeno, jediným státem regionu, který vystupuje vůči indické regionální dominantě.³² Oproti němu má však Indie v mezinárodním prostředí jednu výraznou výhodu. Její politický systém je totiž demokratický, což ji ve srovnání s Pákistánem zvyšuje reputaci.³³

V části textu věnované historickému pozadí současnému postavení Indie jsme zmínili několik válečných konfliktů, kdy došlo ke střetu mezi Indií a Pákistánem. Ustředním jablkem sváru mezi těmito dvěma státy je právě oblast Kašmíru, kvůli níž se znovu Indie s Pákistánem střetly v roce 1999 v tzv. kárgilské válce, ve které Pákistán v boji proti Indií podporoval teroristy a secesionisty nejenom z kašmírských oblastí.³⁴ Na tomto místě je nutné připomenout, že Indie i Pákistán již vlastnily jaderné zbraně. Pákistán deklaroval svůj jaderný status rok před vypuknutím kárgilské války, přičemž z pákistánské strany

Indie si je také vědoma strategické polohy svých sousedů, kteří jsou v případě Bhútánu a Nepálu narázníkovými státy mezi ni a Čínou. Bhútán, jakožto nejmenší země regionu, podepsal již v roce 1949 s Indií smlouvu, podle níž měla Indie vliv na jeho zahraniční a bezpečnostní politiku.⁴⁰ Ostatně vztahy mezi těmito státy jsou v základních obrysech stejně dodnes. Indie směřuje své zahraničně-rozvojové aktivity do Bhútánu dlouhodobě⁴¹ a dalo by se o něm hovořit jako o státu přímo závislém na indické rozvojové pomoci.⁴² Zároveň je Indie stále garantem bezpečnosti této himálajské monarchie, dokonce se podílí na výcviku bhútánských jednotek a financuje jejich činnosti.⁴³

Tento stav však dle Ummua Salmý Bavy neplatí o Nepálu. Poté, co se v roce 2008 po několikaleté občanské válce dostali k moci maotičtí, začal Nepal spíše hledat svého strategického partnera v Číně.⁴⁴ Právě Indie však napomohla nepálský konflikt vyřešit, když přinutila zástupce monarchie, maotičtí a dalších politických stran v zemi, aby zasedli k jednacímu stolu.⁴⁵ Nicméně ani tato změna politické-ho režimu v Nepálu neznamenalá definitivní zprétřhání vazeb mezi státy.⁴⁶ Došlo však k částečnému přehodnocení bezpečnostních zá- vazků mezi Nepálem a Indií, které do té doby stanovovala smlouva z roku 1950.⁴⁷

Silně vazby poji Indií také s Bangladéšem a datují se od dob vzniku tohoto státu, neboť díky pomoci indických vojských jednotek došlo k vítězství bývalého Východního Pákistánu ve válce se Zá- padním Pákistánem. Tento fakt však neznamena, že by byly vztahy mezi státy zcela bezproblémové, a v Bangladéši se objevují časté negativní postoje proti indické regionální dominanci.⁴⁸ Na druhou stranu však stále zůstává – stejně jako již dříve zmíněný Nepal – přijemcem značné části indické rozvojové pomoci.⁴⁹ Stejně tak se tyto dva státy snaží kooperovat v mnoha dalších oblastech od po- tírání terorismu přes vodní zdroje až k dopravním sítím. Výrazný je také obchod mezi Indií a Bangladéšem, přičemž však Banglade- šané upozorňují na jeho nerovnost v souvislosti s přístupem pro ně na indický trh.⁵⁰

Další ze zemi regionu je ostrovní stát Sri Lanka. Od dalších in- dických sousedů se odlišuje nejen svou geografickou polohou. Dle

indexu lidského rozvoje za poslední rok ji náleží umístění mezi státy s vysokým lidským rozvojem, zatímco Bhútán je označován jako stát s rozvojem středním a Nepal s Bangladéšem jako s niz- kým.⁵¹ Dějiny Sri Lanky a její vztahy s Indií byly do velké míry ovlivněny konfliktem mezi centrální vládou a tamilskou menšinou. Secesionistické snahy Tygři osvobození tamilského Ilamu vedly na Sri Lance k občanské válce a následnému zapojení se do konfliktu ze strany Indie. Zároveň mohlo hrozit jeho přelití i na indické území, neboť Tamilové obvyklí také oblastí jižní Indie.⁵² Indie tak musela řešit schizofrenní situaci, protože nemožna zasahovat do vnitřních záležitostí sousedního státu a současně musela brát ohled na Tamily žijící na jejím území.⁵³ Na Sri Lanku byly nakonec na základě do- hod mezi státy vyslány na konci 80. let indické mírové síly (Indian Peace-keeping Force), jež měly přispět k vyřešení dlouhodobého konfliktu.⁵⁴ Tato mise však neslavila úspěch, protože předpokládám úspěch, neboť Tamilští tygři odmítli do jejich rukou složit zbraně. Konflikt tak pokračoval i v následujících letech, kdy již Indické mí- rové síly na ostrově nepůsobili.⁵⁵ Nakonec byla tato válka ukonče- na až v roce 2009 vítězstvím srilánských sil.

V současně době Indie deklaruje, že má se Sri Lankou velmi dobré vztahy, které jsou založeny na řádných kontaktech mezi vedoucími politickými představiteli obou zemí, stále se vzrůstajícím objemem ob- chodu mezi státy a jejich spolupráci v souvislosti s rozvojovými otáz- kami, skolským, kulturou a podobně. Sri Lanka v roce 2000 uzavřela s Indií smlouvu o zóně volného obchodu, která napomohla zvýšit vzájemný obchod mezi státy oproti předchozím letům na pětinásobek.⁵⁶ Nicméně i v tomto případě je namístě upozornit na vzrůstající ekonomické vazby mezi Sri Lankou a rivalem Indie, Čínou.⁵⁷

Posledním státem regionu jsou Maldivy, které zauímají strategíc- ky významnou pozici v Indickém oceánu. Maldivy jsou v bezpeč- nostních otázkách na Indií závislé.⁵⁸ Toho si je vědom také současný maldivský prezident Abdulla Yameen, jenž svou první zahraniční návštěvu směřoval právě na indické území. Tuto volbu zdůvodnil následovně: „V každé hodině národního nebezpečí (...) nám Indie pomohla z celého srdce a velkoryse v obnovení normálního stavu v životě našich lidí.“⁵⁹

Z integračních procesů v jižní Asii zmíníme v první řadě jihoašijské sdružení pro regionální spolupráci (SAARC). Tato mezinárodní organizace vznikla z bangladéšské iniciativy v polovině 80. let, přičemž jednou z motivací pro ni ze strany malých států regionu bylo přiblížit se Indii.⁶⁰ Dalším z cílů bylo dokázat, že i přes politické konflikty v regionu je možné spolupracovat v ekonomické sféře, což by mělo přinést výhody všem zainteresovaným aktérům.⁶¹ Členské státy SAARC – Indie, Pákistán, Bangladéš, Bhútán, Nepál, Sri Lanka, Maldivy a od roku 2005 také Afghánistán – se rozhodly v roce 2007 ratifikovat smlouvu o vytvoření zóny volného obchodu.⁶² Jedním z největších problémů tohoto integračního uskupení je právě dominantní postavení Indie a její místy integrační zóny volného obchodu.⁶³ Závoreň existují v rámci SAARC a její kooperaci mezi členy organizace.⁶⁴ Zároveň existují i v rámci SAARC a její zóně volného obchodu alternativní ekonomické integrační procesy, na nichž participují do velké míry podobné skupiny zemí.⁶⁵

Pod záštitou Ašijské rozvojové banky byl vytvořen program jihoašijská subregionální ekonomická spolupráce (SASEC), ve kterém jsou zahrnuty Indie, Bangladéš, Bhútán a Nepál. Cílem tohoto programu je zvýšit pozitivní dopady obchodu mezi státy, přičemž prostředkem k tomu je zkvalitnění komunikačních kanálů mezi nimi.⁶⁶ Indie v rámci navazování kontaktů s ašijskými státy samozřejmě přetvářející hraniční jihoašijského regionu. Již v roce 1991 byla oficiálně přijata tzv. Look East Policy, jejímž hlavním cílem bylo navázání kontaktů s ekonomikami východní a jihovýchodní Asie, tedy se zeměmi, které jsou součástí ASEAN.⁶⁷

V důsledku „pohledu na východ“ stála při vzniku Iniciativy Bengálského zálivu pro multisektorovou technickou a ekonomickou spolupráci (BIMSTEC), mezi jejíž členské státy náleží kromě Indie, Bangladéše, Bhútánu, Nepálu, Sri Lanky také Thajsko a Mjanma. Založení tohoto integračního uskupení iniciovaly právě Indie a Thajsko, přičemž o něm uzavzaly jako o mostu mezi státy SAARC a ASEAN.⁶⁸ Mezi všemi zeměmi pak byla podepsána dohoda o vzniku zóny volného obchodu.⁶⁹

Důvodem, proč se Indie vydala hledat partnery tímto směrem, je kromě zájmu na ekonomické a bezpečnostní spolupráci s nimi také

postlení indického postavení v regionu jižní Asie, kde je dominantním hráčem a měla by se stát také vládním systémem integrace oblastí. Nicméně prakticky neustále naráží na animozity mezi sebou a sousedy.

INDICKO-ČÍNSKÉ SOUPEŘENÍ A SPOLUPRÁCE S USA

Region jižní Asie není komplex uzavřený okolním světu a dění. Do tohoto regionu zasahují – a to velmi významně – další akteři mezinárodního systému. V první řadě se jedná o Čínu, jejíž působení v regionu v minulosti jsme velmi stručně zmínili v části textu věnované cestě Indie k jejímu současnému postavení. Důležitou roli hrají i vztahy se supervelmocí USA.

SOUPEŘENÍ INDIE A ČINY

Státem, který může pravděpodobně nejvíce ohrožovat postavení Indie jakožto regionální mocnosti, je Čína. Vztah Indie a Činy je „(..) tradičně charakterizován soupeřením, strachem a nedůvěrou“.⁷⁰ Spolupráce mezi těmito dvěma státy se datují od poloviny 50. let v souvislosti s již zmíněnou problematikou hranic v oblasti Kašmíru a tibetskou otázkou a s ní spojeným exilním dalajlamy právě v Indii.

Na druhou stranu Indie a Čínu pojí mnoho společného. Oba státy čelí islamskému terorismu, secesionistickým požadavkům určitých oblastí či možnému nedostatku energetických zdrojů.⁷¹ Právě v zájmování energetické bezpečnosti se obě země dostávají do sportů i v současné době. Jedná se zejména o jejich konkurenční působení v afrických zemích, oblastech Latinské Ameriky či ve státech Střední Asie bohatých na ropu a zemní plyn.⁷² Indie se v této souvislosti obává strategie Činy na „obkličení“ Indického oceánu čínskými „perlovými náhrdelníkem“,⁷³ který je založen na vybudování námorní infrastruktury ve strategických bodech Indického oceánu na území spřátelených zemí Činy včetně Pákistánu či Sri Lanky.⁷⁴

I přes tyto spory stále dochází k nárůstu obchodu mezi Indií a Čínou.⁷⁵ V roce 2005 byla podepsána mezinárodní smlouva mezi oběma mocnostmi známa pod názvem „Indicko-čínské strategické a kooperační partnerství pro mír a prosperitu“, jejímž cílem je zlepšit

nezástátněného tábora. V roce 1964 byla jednou ze zemí podílejících se na založení skupiny G77, která na půdě OSN spojuje státy rozvojového světa. Indie je dále součástí uskupení G20, jež sdružuje státy dvacetí nejvyspělejších ekonomik světa, které mají výrazný vliv na jednání uvnitř Světové obchodní organizace.

Od roku 2008 se pravidelně setkává skupina států známá pod akronymem BRIC. Jedná se o Brazílii, Rusko, Indii a Čínu. O tři roky později se organizace rozrostla o další zemi Jihu, její součástí se stala Jihoafrická republika a došlo také k doplnění názvu na BRICS. Kromě projeďnávání otázk světového významu na půdě BRICS také dochází, jak upozorňuje Oliver Stuenkel,⁸⁴ k prohlubování bilaterálních vazeb mezi náčasťnými státy. Indie v roce 2013 podpořila ruské plány směřem k větší ekonomické spolupráci uvnitř BRICS. Ze strany Ruska se následně dostalo Indii podpory, pokud jde o její členství v Sanghajsčké organizaci pro spolupráci, kde je nyní členem se statutem pozorovatele.⁸⁵

I když dochází k prohlubování vztahů mezi zeměmi BRICS, mezi státy organizace se také objevují spory, což můžeme ilustrovat právě na příkladu vztahů Indie a Činy. Např. na summitu BRICS v jihoafrickém Durbanu se otevřela možnost vytvoření Rozvojové banky BRICS, která by byla alternativou pro Skupině světové banky a Mezinárodnímu měnovému fondu. V případě, že by došlo k vytvoření této instituce, Indie navrhovala, aby každá země BRICS poskytla do jejího rozpočtu stejnou částku, neboť se obává čínské dominance v ní.⁸⁶ Ostatně spory mezi těmito dvěma státy se objevily také v souvislosti s další platformou států Jihu. Tři představitelé BRICS – Indie, Brazílie a Jihoafrická republika – založili v 2003 mezinárodní fórum IBSA. V roce 2011 Čína prezentovala svůj návrh na sjednocení IBSA a BRICS. Podle indických politiků představiteli se však tento čínský projekt objevil pouze z toho důvodu, že Čína nechtěla v IBSA žádnou roli.⁸⁷ V této souvislosti je často citován tehdejší indický premiér Manmohan Singh, jenž prohlásil, že „IBSA je osobnosti sama o sobě. Je těmi oddělenými kontinenty, těmi demokraticemi. BRIC je koncepce navržená Goldman Sachs. Zkoušíme mu vdechnout život“.⁸⁸ Na půdě IBSA tak mimo jiné dochází k jednání mezi náčasťnými-
mi státy například v otázkách vzájemného obchodu a jeho podpory. Právě zde byla podepsána preferenční obchodní dohoda mezi

obchodní a ekonomické vztahy mezi nimi.⁷⁵ Pokud bychom měli vzájemně vztahy mezi Indii a Čínou shrnout, označili bychom je jako „(...) konkurenční, nikoliv však nepřátelské“.⁷⁶

„PŘIROZENÍ SPOJENCI“ INDIE A USA

Vztahy Indie a USA⁷⁷ se v posledních letech velmi významně proměnily. Během studené války bylo pro USA strategičtější partnerství s indickým rivalem Pákistánem v důsledku sovětské aktivity v Afghánistánu po roce 1979. Po jejím konci sice Američané protestovali proti jadernému programu Indie, ale v době kárgilské války začali částečně přehodnocovat svůj postoj bezbřehé podpory Pákistánem a naopak se začal objevovat jejich zájem o Indii. Teroristické útoky z 11. září 2001 sice USA utvrdily v chápání Pákistánem jakožto jejich strategického partnera v regionu, nicméně v tomto období dále pokračovalo americké sbližování s Indii.⁷⁸

Během prezidentství George W. Busha, kdy došlo k vyhlášení války proti terorismu, se právě z Indie v důsledku její vlastní zkušenosti s bojem proti terorismu stal velmi významný partner USA, od něhož nehrozila kritika směřem k americkým vojenským akcím vůči Afghánistánu a Iráku.⁷⁹ Indičtí a američtí politiků představitelé si následně vyměnili pozitivní ohlasy na vzájemnou spolupráci a označili se za „přirozené spojence“.⁸⁰

Pro USA, které vidí potenciální nebezpečí ohrožení jejich dominantního postavení v mezinárodním systému ze strany Činy, je Indie velmi významným spojencem.⁸¹ „USA mají zájem na silně Indii, která dokáže zajistit stabilitu v tradičně málo stabilním regionu jižní Asie (...) a je pro USA výhodně podporovat mocenský vzestup Indie jako protiváhy Činy v Asii.“⁸² Nehrozí tedy, že by postavení Indie bylo v regionu v dohledné době ohrožováno právě ze strany jediné supervelmoci.

INDIE A JIHOJIZNÍ SPOLUPRÁCE

JIHOJIZNÍ INTEGRAČNÍ PROCESY⁸³ A ROLE INDIE

Jak jsme již naznačili v pasážích textu věnovaným historickému kontextu, Indie se během studené války stala výrazným představitel

Indie se dále snaží posilovat svou pozici v mezinárodním systému prostřednictvím aktivní participace v OSN. Dlouhodobě prosazuje reformu Rady bezpečnosti, která by jí zajistila stále místo v ní s právním veta. Je tak součástí tzv. skupiny G4, která se dále skládá z Brazílie, Německa a Japonska, přičemž tato čtveřice států usiluje o získání stáleho místa v Radě bezpečnosti. Tuto indickou snahu podpořili

INDICKÉ AKTIVITY NA PŮDĚ OSN

která mezi lety 2008–10 putovala do jihovýchodní Asie. Zbývající 45 % připadá na ostatní oblasti, včetně Afriky a Latinské Ameriky.¹⁰⁰ Jak již bylo řečeno, jednou z priorit indické zahraniční politiky je zajištění energetické bezpečnosti, která je nezbytná pro udržení ekonomického růstu země. Je nutné si uvědomit, že spotřeba ropy, na jejímž dovozu je Indie závislá, se od roku 1989 ztrojnásobila a z vlastních zdrojů je schopna pokrýt pouze její čtvrtinu.¹⁰¹ Indie tak musí, aby si zajišťovala energetickou bezpečnost, spolupracovat se zeměmi, jež naopak ropou a zemním plynem disponují. V afrických zemích, kterým se této komoditě dostává, se Indie snaží uplatňovat tzv. aid-for-oil strategie,¹⁰² která je rovna faktické výměně zásilek ropy za poskytnutí rozvojové asistence. Indie se snaží touto politikou prosazovat ve státech, jako jsou Angola, Nigérie, Sudan, Čad, Kongo, Kamerun či Ghana.¹⁰³ Svůj další vliv v Africe Indie ukazuje například v souvislosti s iniciativou TEAM-9 (The Techno-Economic Approach for Africa-India Movement), jejímž cílem je zlepšit socioekonomický vývoj v osmi afrických zemích¹⁰⁴ prostřednictvím dostupnosti indických technologií. Indie dále podporuje různé africké projekty vytvořené pod záštitou NEPAD či Pan-African E-Network Project, jenž je zaměřen na informování a telekomunikační technologie a jejich šíření do afrických států.¹⁰⁵ Svou energetickou bezpečnost si snaží zajistit, jak jsme již zmínili, také Čína. Prakticky ve všech zemích, kde chce působit z tohoto důvodu Indie, se tyto dva asijské státy střetávají. Nejedná se pak pouze o výše zmíněné africké země, ale k jejich „boji“ o zdroje“ dochází také v Latinské Americe či Střední Asii.¹⁰⁶ Pro obě země zároveň platí, že jsou obviňovány z velkého vlivu na chod rozvojových států, o jejichž zdroje mají zájem, a z neokoloniálního chování.¹⁰⁷

sdržením MERCOSUR, jehož ústředním mluvčím je Brazílie, a Indií a SACU, ale zatím k tomuto kroku nedošlo.⁹⁹

INDICKÉ (NEJEN ROZVOJOVÉ) AKTIVITY V AFRICKÝCH ZEMÍCH

O vzrůstajícím vlivu Indie v mezinárodním prostředí hovoří také událost z roku 2003, kdy tehdejší ministr financí Jaswant Singh prohlásil, že se jeho země vzdává bilaterální rozvojové asistence od dvaceti západních donortů.⁹¹ Zároveň indická vláda potvrdila, že ona sama bude podporovat státy Jihu, kterým chtěla předat své zkušenosti s ekonomickým růstem.⁹² Indie tímto prohlášením poslala jasnou zprávu: nepotřebujeme pomoc ze Západu/Severu, naopak ji sami budeme nabízet potřebným. Tímto krokem se snažila demonstrovat své narůstající mocenské postavení v mezinárodním systému a stává se jedním z neDAC donortů, jejichž vliv prostřednictvím poskytování rozvojové pomoci narůstá.

Indie svou rozvojovou pomoc nepodmínkuje – jako tomu je v případě západních donortů – dodržováním určitých konvenčních zásad na respektování lidských práv, demokratických hodnot apod.⁹³ Indická rozvojová pomoc se tak stává vhodným nástrojem zahraniční politiky státu. Matthias Jöbelius⁹⁴ v této souvislosti tvrdí, že Indie jejím poskytováním sleduje několik cílů: otevírání nových trhů, snahu zajistit si energetickou bezpečnost, upevňování vjednávacích pozic na mezinárodních fórech, diverzifikaci partnerství s dalšími státy a posilování regionální bezpečnosti v čele s bezpečností státu samotného.

Z výše řečeného je tedy zřejmé, do kterých oblastí bude indická rozvojová asistence nejspíš putovat. Obrovské částky mří do sousedních zemí. Pro tyto státy je Indie klíčovým dárce⁹⁵ rozvojové pomoci.⁹⁶ Takřka 90 % veškeré indické rozvojové asistence mezi lety 2008–10 směřovalo právě do zemí jižní Asie.⁹⁷ V důsledku zajištění bezpečnosti puťují také nemalé finanční prostředky do dalších nestabilních zemí, které se nacházejí na hranicích regionu jižní Asie. Jedná se o Afghánistán⁹⁸ a Myanmar.⁹⁹ Rozvojová pomoc směřující do Myanmaru tvoří významnou část z 55 % veškeré indické asistence,

ovzdusí.¹³⁷ Právě Nové Dillí bylo v poslední zprávě WHO věnující se této problematice označeno za nejznečištěnější město světa, přičemž indičtí představitelé však tento závěr odmítli s tím, že WHO svá čísla nadsadila.¹³⁸ V Indii je dále znečištěno téměř 70 % povrchových vod. Stejně tak mají velmi špatnou kvalitu i vody podzemní. Celkově se objem znečištěné vody na indickém území každý rok zvyšuje.¹³⁹ Kromě sociálních výzev v podobě obrovské mrtvy chudoby se však Indie potýká s dalšími riziky, které mohou ohrozovat její vnitřní stabilitu. Těmi jsou primárně různost země z pohledu náboženského, etnického a regionálního, která logicky působí obtíže při budování státu.¹⁴⁰ Jedním z významných problémů, se kterými se musí Indie vypořádat, jsou stále se vyskytující secesionistické tendence. Kromě již mnohokrát zmíněné oblasti Kašmíru se dále týkají východních států Indie. Konkrétně se jedná o oblasti Arunáčalpradéš, Asám, Manípur, Měghaláj, Mizóram, Nágálanad a Tripura.¹⁴¹ Volání těchto regionů po nezávislosti však v současné době ustupuje do pozadí jiné skupině, která vystupuje proti centrální indické vládě, maoistické guerille tzv. Naxalitu, která operuje na jihovýchodě země.¹⁴²

Stejně tak se objevuje potenciální riziko konfliktu v souvislosti s náboženským rozdělením Indie mezi hinduisty a muslimy. Vyjadřeno v procentech žije v Indii pouze 13 % obyvatelstva vyznávajícího islám. Nicméně v řeci čísel Indii v počtu muslimů převyšuje pouze Indonésie, Pákistán a Bangladéš.¹⁴³ Právě náboženství má v Indii velký vliv na mobilizaci obyvatel a relativně často jsou střety právě mezi hinduisty a muslimy.

Každodenní realita Indie je dále utvářena existencí kast. Indické vlády se snaží již od získání nezávislosti nejnížší kasty a společenské třídy chránit. V roce 1990 bylo rozhodnuto o tom, že první ochranu získají také střední kasty, které se jí v předchozích dekadách dozadovaly.¹⁴⁴ Došlo tak k rozšíření systému rezervovaných míst a kvót pro vybrané kasty a kmény. Kritičtí tohoto rozhodnutí upozorňovali na to, že 49,5 % pracovních míst ve státním aparátu a veřejném sektoru bude obsazováno na základě přislusnosti ke kastě, nikoliv podle schopnosti uchazečů. Stejně tak je velký počet míst na státních vysokých školách rezervovaný právě přislusníkům těchto „zaostalých“ kast.¹⁴⁵ Nicméně je nutně zmínit, že „(p)řislusnost k určité zaostale

v kontextu žití Asie – jako velmi silný stát po vojenské i ekonomické stránce a snaží se vytvářet si dobrou pověst, musí čelit velkému počtu vnitřních problémů, které mohou vést minimálně ke zpomalování indické ekonomiky. Jedná se zejména o vysokou míru korupce, nedostatečné výkonnou státní správu či problém nevytváření konkurenčního prostředí.¹²⁶ Zároveň v Indii stále pracuje obrovský počet lidí v zemědělství. Die údajů Světové banky se v tomto odvětví v roce 2012 pohybovalo kolem 47 % tamních obyvatel.¹²⁷ Obtíže dále vytváří odchod kvalifikované pracovní síly do zahraničí.¹²⁸

Tím nejpalčivějším problémem, který však Indii sužuje dlouhá léta, je chudoba. Indii sice v současné době nalezí desáté místo mezi státy s největším HDP na světě, pokud si ho však přepočteme per capita, její pozice je o poznání slabší. Indie se v tomto ukazateli pohybuje mezi Zambii a Jemenem na 44. nejhorším místě.¹²⁹ Je tedy paradoxem, že Indie, která „(...) vlastní výsoco kultivovanou vědeckou, technickou a finanční infrastrukturu“,¹³⁰ nalezí k nejchudším zemím světa.

Die indexu lidského rozvoje Indii pro rok 2013 připadlo 136. místo.¹³¹ V Indii se stále vyskytuje obrovské množství zjištěných v chudobě. Tento stav se týká prakticky každého obyvatel, celkem přesně 32,7 % Indů.¹³² Na druhou stranu v zemi nalezneme velký počet velmi bohatých lidí,¹³³ a tak dochází k neustálému otevření sociálních nůžek. Boj s chudobou je tedy často označován jako největší úkol indické ekonomiky. Před více než desítkou let Stephen P. Cohen¹³⁴ ve své knize věnované Indii a jejímu mocenskému postavení konstatoval, že ačkoli se Indii obecně dají stále kvalitou života svých obyvatel zlepšovat, jde jí to pouze velmi pozvolna. Tento stav přetvářá i v druhé dekádě 21. století.

Beztužný sociální problém dokresluje i další ukazatele. Indii například naleží nelichotivá třetí příčka v počtu nakazených HIV/AIDS, více osob trpících tímto onemocněním hlásily v roce 2012 pouze Jihoafrická republika a Nigérie.¹³⁵ Stejně tak je v Indii vysoká míra negramotnosti, neboť číst a psát je schopno dle informací z roku 2006 pouze 62,8 % tamních obyvatel, přičemž jsou znevýhodněny ženy (gramotnost 50,2 %) oproti mužům (75,2 %).¹³⁶

Dalším nezanedbatelným problémem je kvalita životního prostředí. Desátá nejhorší příčka na světě připadá Indii v souvislosti s kvalitou

kasé nutně neznámennala chudobu: mnohé z nízkých rolníckých kast dosáhly díky zelené revoluci značného ekonomického a politického vlivu“.¹⁴⁶ Je tedy pravděpodobné, že se v budoucnu budou objevovat rozpory mezi vyššími a nižšími kastami.¹⁴⁷

MÍSTO ZÁVĚRU: JAKOU MOCNOSTI JE INDIE?

Na základě předchozích řádků je zřejmé, že o Indii můžeme hovořit jako o regionální mocnosti. Ze strany Pákistánu sice existují snahy o narušení indického hegemoniálního postavení, nicméně Indie jim bez větších obtíží čelí. Ostatní sousedské země jsou do velké míry závislé na ekonomických (v případě Bhútánu také na bezpečnostních) vztazích s Indií, byl v některých z nich (zejména v Nepálu) narůstavliv Číny. Stabilita v regionu jižní Asie by měla být „odrazovým důvodem poskytuje nemalé částky v rámci rozvojové asistence Afghánistánu a Myanmaru, tedy státům, které mohou pro jižní Asii představitelnostmi hrozbu.

Indický vliv však nekonečně pouze na hranici jihoaasijského regionu, naopak se Indie stále více zapojuje do dění na mezinárodní scéně. To jí umožnilo události začátku 90. let, kdy v důsledku rozpadu SSSR, svého významného spojence v dobách bipolárního konfliktu, musela hledat nové strategické partnery a zároveň v Indii proběhly významné ekonomické reformy, které z ní učinily jednu z největších ekonomik světa. S tímto progresem je spojena také nutná indická aktivita v rozvojových státech, zejména těch afrických, které disponují ropnými zdroji, bez nichž by došlo k utlumění dalšího ekonomického růstu. Stejně tak se snaží svůj vliv v mezinárodním prostředí dokazovat prostřednictvím aktivní participace v integračních uskupeních států Jihu. O vzrůstající důležitosti Indie pro mezinárodní dění svědčí také fakt, že USA, jediná světová supervelmoc, chtějí mít – a mají zapojuje do dění na půdě OSN, kde se dlouhodobě pokouší o získání svého místa v Radě bezpečnosti a je jedním z největších poskytovatelů vojáků a pozorovatelů do misií fungujících pod hlavičkou OSN. Zároveň se indické vlády pokouší o vytváření pozitivní image země,

kteřá je podle státem placených sportů neuvěřitelná, a odkazují na fakt, že se jedná o „největší demokracii světa“. Indii tedy můžeme označit i za nastupující mocnost.

Jak již bylo řečeno, na mezinárodní scéně působí Indie viditelně zejména po skončení bipolárního konfliktu, do velké míry se orientuje na svůj region a podporuje tamní integrační projekty. Jedná se o zemi, v níž se po konci druhé světové války etabloval demokratický systém vlády, byl některými politiky představitelé byli obviňováni z autoritářských tendencí. Oproti tradičním středním mocnostem se dále musí potýkat s neevyznamnými vnitřními problémy, přičemž jako jeden z hlavních pozorujeme nunistale se otevírající sociální nůžky a obrovský počet obyvatel žijících v chudobě. Tyto rozdíly je možné pozorovat obecně i mezi jednoduššími indickými regiony. Veškeré takovéto znaky nás vedou k tomu, abychom o Indii uvažovali jako o nové střední mocnosti.

Nicméně Indie je dále sužována dalšími nejen vnitřními hrozbami, které mohou ohrozit její postavení. Kromě těchto socioekonomických záležitostí hrozí Indii problémy spojené s náboženskou heterogenitou země i secesionistickými tendencemi. Její interní problémy by potenciálně mohly vést ke zpomalení ekonomiky, které by mělo za následek upozadění Indie před dalšími státy. V současné době však není pochyb o nástupu této nové mocnosti.

